

Privredno - kulturne
матице
за Сјев. Далмацију

Годишња претплата за нашу државу 40 дин., за Америку
2 долара, а за остала иностранство 80 дин.
Чланови Матице добијају лист бесплатно
Примјерак 1 дин.

GLAS

Шибеник, 11 Новембра 1932.
БРОЈ 133. — ГОДИНА IV.

Vlasnik «Privredno-kulturna Matica za Sjev. Dalmaciju»
Уређује Sekretarijat Matice.
Telefon br. 63. — Broj ček. računa 38.242.

Od Knina do Nina

Наши задруžни пријатељи i сарадници, пригodom скупštine Zdravstvene zadruge u Kninu i osvećenja i otvorenja zadružne apoteke u Zemuniku i zadružno školske прославе u Smokoviću, posjetili su još nekoliko važnijih mesta u Sjevernoj Dalmaciji, a kroz kratko vrijeme posjetiće i ostala.

Idući putem od Knina i Zemunka i Nina, kao i s drugim putevima, koji su u vezi s ovim glavnim putem Sjeverne Dalmacije, na sve strane opaža se isto stanje i osjećaju iste potrebe.

U općem cčaju i vrlo velikim nevoljama sreta se svuda i jedna nova pojava, koja se je izazila na svakom susretaju. Osjeća se, da se ljudi prikupe i da traže u udruženim snagama olakšanje svom teškom stanju, jer svaki pojedinačno osjeća koliko je slab i bespomoćan dok je osamlijen.

Pred nama se sada javlja još više pojačana jedna dužnost u javnom radu, da se pokaže pravi put svima onima, koji žele da se spasavaju u ovom općem propadanju, koje se naročito javlja u Bukovici i Kotarima. Ima jedna zajednica ne samo u osjećanju teškog stanja nego i shvaćanju i u duševnim težnjama ovog kraja, koji je najviše nastradao u cijeloj našoj državi i u cijeloj našoj istoriji.

Ne samo u najnovije doba, kad je Knin dao najviše doprinosa i najviše žrtava za našu slobodu, ne samo svoga mučenika Onisina i najveći broj boraca i priloga, nego i sačuvao neokaljani barjak slobode na svom Kosovu kćd svoje Lazarice, i u svoj svojoj Krajini kroz najteža vremena. Obrovačka Bukovica dala je slavnog popa Jagodića, koji diže hljade ustaša protiv Mlečana, sa glavarima Bokovice i Kotara, što glavom plaća on i glavar iz Biograd-a Matija Žabetić.

Ova buna raje protiv ugnjetcu pred blizu dva i po vijeka samo je jedan znak i dokaz mnogih nepoznatih buna i mnogih neznanih mučenika naroda u ovim krajevima, koji je oplevao svoje Jankoviće, Smiljanice, Močivne, Mandušice i pregarae neopisive žrtve, braneći svoj goli život i bogatu dušu od nasrata sa svih strana.

Idući još u dalji kraj i još u dalja vremena pred nama se javlja lik Grigorije Dobre iz starostavnog Nina, kojemu naš Meštrović daje izraz samostalnosti, otpora cijele naše rase, u svim vremenima.

Ovaj isti Ivan Meštrović, iz naše dalmatinske Zagore u velikom svjetskom obračunu pred cijelim svijetom izlaze u svojim tvorevinama našeg Miloša i Marka, našeg Srđu Zlopogledu, kad ko dirne u srce i dušu, našu Majku Jugoviću i sve naše patničke i junačke majke, čiji sinovi izgibose za slobodu i pravdu.

Cijela dva decenija našudbonosnijeg doba u našoj istoriji dizao je barjak slobode u ovim krajevima naš slavni Đevrščanin Sava Bjelanović, a pred dva vijeka slavni Karinjanac Si-mun Končarević postavljao je preko

Sa zadružnih pohoda po Kotarima i Bukovici

Sjeverna Dalmacija ima nekoliko svojih krajina, koje imaju svoje glavno mjesto, sa kojim cijeli njegov okoliš održava svakodnevne veze. Prije rata te dalmatinske varošice imale su jednostavnu ulogu, koju su one i vršile, podržavajući nacionalnu svijest u narodu. Poslije rata nastavljale su političku ulogu, ali se još nijesu mogle snaći u svojim odnosima prama selu u privrednom, kulturnom i socijalnom pogledu. Naše varošice nijesu se ni ed prije mnogo uživljavale u prilikama i shvaćanja sela i seljaka i one narodne inteligencije, koja je više vezana sa selom, pa pored najbolje volje nijesu se mogle naći prave osnove i zajednički put. Ali zajedničke nevolje i prilike života sve to više ukazuju na jednu istinu, koja se nikad ne smije zaboraviti: da je napredak sela uslov naše bolje budućnosti i našeg blagostanja.

Kada su predstavnici Saveza zdravstvenih zadruga ovih dana posjećivali svoju zadružnu braću opažali su jednu promjenu na bolje, koja se je kod nas počela vršiti u odnosu naših varošica i sela, kao i u duševnom stanju jednih i drugih. Nigdje nijesu našli na shvaćanje da je socijalni, kulturni i privredni rad kod nas besmislen, suvišan i nemoguć — sa čim se je prije na svakom koraku sretalo. Nigdje se nije sreto onaj zlokobni nehaj kod seljaka, koji se izražavao u odmahivanju rukom sa riječima: »nema od tog ništa!« Svuda se grčevito hvata za nešto na što bi se moglo osloniti u ovom teškom stanju. I to sa jednakom težnjom u varoši i na selu.

U Ninu

odakle počinju Ravn Kotari, koji se i prostiru „od Nina do Skradina“ imali smo prvi sastanak, na koji smo bili pozvani pismenim putem od jedne velike skupine seljaka iz ninske okolice.

Nin, Privlaka, Vir su skrajne tačke naše Banovine na zapadu. To su naša mjesta pri moru, odakle se ulazi u kanal podvelebitski. Oko Nina ješ su: Zaton, Petčani, Kožino, Diklo — primorska mjesta do zadarske strane kao i Vrsi, Ljubač, Ražanac, sa Velebitske strane. U unutrašnjosti su: Poljica, Žerava, Visočani, Dračevac, Radovin itd.

U Domu zdravlja pored načelnika ninskog g. Regnera i ljekara g. dra Snjegevoga, bio je lijep broj seljaka, sa kojima smo razgovarali o općim zadruž-

ruske diplomacije pitanje Sjeverne Dalmacije kao evropsko pitanje, kao što i Zemunički događaj, u borbi oko naše zemlje, pred tri vijeka, o kojem je pisao naš „Glas“ zamalo nije prouzročio jedan veliki rat.

Svaki pedalj naše zemlje u Sjever. Dalmaciji kroz sve vjekove naše istorije ispunjen je uspomenama i patnje najmilijih usponjena narodnih. Opusto-

nim i zdravstvenim prilikama. Data su su im objašnjenja, kako će najlakše i najjeftinije dolaziti do ljekara, do liječnika, do svoje male bolnice, sačuvati najbolje svoje zdravljie i najuspješnije rješavati svata na pitanja, koja su s tim u vezi.

Kada se broj poveća do barem dvije stotine onda će se opet održati skupština.

Općinski ljekar dokazuje, da bi bilo najbolje pomoći općinu u njenom zdravstvenom radu (zato što je on općinski ljekar?), jer da naš svijet nije za nikakovu organizaciju! Odgovorili smo mu, da naše Općine već dugo postoje i bave se zdravstvom, pa ipak da je zdravstveno stanje najcrnje, i baš zato se i traži način kako bi se svaki čovjek brinuo za svoje zdravljie — jer ko će bolje i svojski nego on sam? — a to može da se postigne samo sa svjesnim udruživanjem, za koji je i naš svijet sposoban.

Općina je upravno-politička tvorevina, a za zdravstvo treba posebna organizacija, kao i za prosvjetu, privredu, itd., jer se tako izazivile sradnja mnogih pojedinaca, što se sa dekretnim i naredbama ne može nikad postići — nikad se u tom slučaju ne vrši nešto kao svoj nego kao tudi posao.

Stankovci

sa sjedište jedne nove općine, kojoj pripadaju još Banjevići, Radošinovci Budak, Lišane Ostrovičke, Morpolaća, Vukšić i još neka manja sela. Prije rata zadružarstvo se bilo u ovom kraju vrlo lijepo razvijalo, ali sada kao da je razvoj nešto zastao i ako nije nikad prestao.

Zdravstvena zadružna osnovana je proljetos i registrirana je na Trgovačkom sudu. Imali smo dogovor sa članovima Uprave i uputili ih kako dalje da nastave rad.

Općinska uprava i prama ovoj je zadruzi dobro raspoložena. Načelnik općinski ujedno je predsjednik Zdravstvene zadruge. Taj je isti slučaj i u Zdravstvenoj zadruzi u Zemuniku, a isto interesovanje pokazuju i načelnici općinski u Ninu, Obrovu, Kistanjama Kninu gdje se sada osnivaju ili su osnovane zdravstvene zadruge. Svi oni naime uviđaju, da će se za mnogo manje troškova sa strane općina mnogo uspješnije moći razvijati pomoći zdravstvenih zadruga razvijati zdravstvena akcija i stvarati zdravstvena svijest u narodu.

Šili su našu zemlju i tamanili naše ljudi Mlečani, a i Mlečani i Austrijanci trovali dušu našega naroda, pa sada je i pusta zemlja i izmučena duša. All zadružni pokret, koji je najslobodniji i najčovječniji pokret u svijetu, i najviše domaći a ujedno najviše svjetski, počinje i u ovom kraju u dušama našim otvarati nove vidike i stvarati povoljnije uslove života, rada i razvijatka.

Izlazi četvrti tko m

Привредно-културне
матице
за Сјев. Далмацију

U Karinu velikom selu obrovačke općine bio je na sastanku, pored nekoliko seljaka, sa glavarom sela, još sreski ljekar iz Benkovca g. dr. Boris Kakuškin, prvi sreski ljekar u Dalmaciji koji je shvatio važnost zdravstvenih zadruga i stalno mu obraća pažnju još od prvih pojava, pred deset godina. Iz Kunovca je došao Jovan Malezanović, koji će biti najjači zadružni oslonac u svom kraju i g. Drago Jović, um. učitelj u Karinu.

Svi su oni primili srcu zdravstveno zadružarstvo, kao najljepši i najpotrebitali oblik zadružni za naše prilike i preuzeći na se dužnost, da ga učvrste u svom kraju.

Obrovac

na Zrmanji pod Velebitom, naša najživilja veza između Like i Dalmacije, već je odavno osnovao Zdravstvenu zadružnu i sada će pomoći okolnih učitelja i svetionika dovesti do djelovanja ovu zadružnu, čiji se rad željno očekuje i koji jednako pozdravljaju gg. načelnik Mile Uukalo, Boško Desnica, pop Niko Novaković, kao i nekoliko drugih izabranih naših ljudi u Obrovačkoj krajini.

Pored potrebe same zadruge u pogledu počinjanja ljekova i liječenja ova će zadružna poslužiti i ostalim zadružarima, kad se na Velebitu uredi oporavilište za bolesne zadrugare, i za malarije i drugih bolesti, jer su pojedini Velebitski položaji za to vrlo podesni.

U Žegaru

je jedna od naših najstarijih zdravstvenih zadruga, gdje već odavna radi jedan vrlo dobar ljekar g. dr. Nik. Oljdekop i sestra pomoćnica gđa Aleksandra Sklarenko. Naši ljekari teže se prilagodavaju življenu na selu, jer je mentalitet našeg gradanskog svijeta većinom takav da smatra za veliku nesreću život na selu, gdje po tom shvaćanju vlada pustos i nema razonode, kao u varošima. To nakazno shvaćanje krivo je mnogom zlu kod nas i pravog narodnog rada i duha u cijelokupnom narodnom životu bice tek tada, kad se osloboди od takovih obmana.

Uzlažci u Žegar naišli smo na seljake žgarske pred Bogatnikom, gdje upravo završava klančinu, koja je odredena za Zdravstveni zadružni dom u Žegaru, koji će se na proljeće početi zidati.

I ovaj dom biće znakom one velike ravnice, što se je postiglo između stanja kad su u onom kraju samo babe-vračare liječile i sadanjeg stanja, kad seljaci podižu svoj dom, u kom će biti njihova ambulanta, apoteka, kupatilo, čitaonica itd.

Kistanje

i krajna kistanjska jedan je kraj gdje je svaki rad na selu bio potpuno zastao. U posljednje vrijeme Sokolsko društvo živilje se je pokrenulo i u

Sa zadružnih i kulturnih svečanosti u Smokoviću i Zemuniku

Danas su naši zadrugari, sa svojim zadružnim priateljima proslavili desetogodišnjicu svojih kulturnih, privrednih, prosvjetnih i zadružnih nastojanja. Kroz ovo deset godina podigli smo i sada potpuno dovršili Narodni dom, Dom i podrum Vinogradarske zadruge i Osnovnu školu. Za sve ovo mi smo bili pomognuti od Ministarstva, Banovine i od raznih ustanova, ali smo sve sami zamislili, sami počeli raditi i uložili veliki trud, dok se je sve ovo izgradilo. Vrijednost našeg udjela u svemu ovomu može se procijeniti, kad kažemo da smo sa svoje strane uložili u sve ovo kroz deset godina, 10.000 nadnica (deset hiljada), a to znači kroz deset godina jedan veliki dio svoga slobodnoga vremena ulagati u zajedničke ustanove. Zato mi volimo i cijenimo sve ono, što smo uložili jedan veliki dio svoje snage, svoga zdravlja, svoje duše, svojih misli u ove naše tvorevine. Bilo je mnogo teških časova, ali smo ih ipak sve sretno prebrodili i sada osjećamo zato i sreću i zadovoljstvo, jer nikad više ne mogu nastupiti onako teški časovi kakvih smo mi preživljavali, počinjući iz ništa i s ničim da stvaramo naše zajedničko ognjište, našu zajedničku kuću, naše zadružne i prosvjetne ustanove. Ono što je najvrijednije u ovom — nije ničiji dar nego naš trud i briga, da se ovo sačuva i razvije.

Na ovoj našoj slavi pokazali su nam se naši pravi prijatelji i došli su k nama. Iz Beograda su došli gg. dr. Bogoljub Konstantinović, dr. Vid Garković, dr. Milorad Dragić. Iz Benkovca su došli sa muzikom Sokolskog društva i njenog učitelja g. Martinša gg. A. Timotijević, sreski načelnik, Tane Kalanji, školski nadzornik, Dušan Vitas, narodni učitelj, Čedo Malešević, sreski agronom, Dr. Boris Kakuškin, sreski ljekar, Jovo Mirković, starješina Poreske vlasti i još nekoliko gospode. Iz Zemunika došao je načelnik g. Ilija Paleka, te okolni učitelji iz Zemunika, Škabrnje, Nina itd.

nekoliko sela Kistanjske općine osnovane su seoske sokolske čete, pa će se sad lakše nasiaviti i u drugim pravcima.

U općinskoj zbornici, u koju je došlo dosta Kistanjaca na dogovor postavilo se je pitanje zdravstvene organizacije u narodu. Jedan prisutni ljekar odmah se je ponudio, da će on besplatno liječiti narod cijele Općine, ako ga dobro plati Općina i Zadruga. Ali nije glavno pregledavati bolesnike besplatno niti je to cilj zdravstvene zadruge — ograničiti se samo na preglede. Veću pažnju treba pokloniti upućivanju, vaspitavanju, pomaganju, da čovjek sačuva svoje zdravlje, da uredi svoju kuću, da njeguje bolje svoju djecu, da prosvjećuje one, na kojima kuća stoji. A osnova svemu ovomu jeste, probudit u čovjeku zdravstvenu svijest i pomagati njegova nastojanja u tom pogledu.

U zdravstvenim zadrgama glavnu riječ mogu voditi ljekari samo u slučaju, kad su potpuno socijalno izgrađeni t. j. kad ne uzimaju za pravilo, da društvo i organizacija radi njih postoji. Zato u zdravstvenim zadrgama treba biti vrlo oprezan, da ljekari ne nametnu svoja shvaćanja, osnovana na ličnom interesu, pored svih lijepih riječi. Mi imamo slučajeva da jedan ljekar agitira protiv zdravstvene zadruge, gdje nema izgleda da će se pomoći nje materijalno poma-

Svečanost je otvoreo g. Mirkov Ujatović, naš sveštenik, koji je odmah u početku održao pun osjećanja i misli govor o važnosti zadružnog rada i o mučnim i skupocjenim tekvina koja se danas ovdje vide, a u kojima je utkano mnogo briga i nastojanja, koja se i ne mogu vidjeti, a što sve zajedno pretstavlja osnovu za budući rad, koji je baš u ovim krajevima najviše potrebit.

Sreski načelnik g. Timotijević, u ime svoje i g. Bana, čestitao je seljacima na njihovom uspjehu u radu, potičući ih da i dalje tako nastave, a nad njima će uvijek budno bediti oko N. V. Kralja, kojem su svi sa zanosom kliču: Živio!

G. učitelj Dušan Ljubić ponosi se što je došao u jedno ovakovo selo i žali što ga opet premještaju, da se vraća natrag, ali će uvijek i dalje stati u vezi sa ovim selom, koga će se uvijek najlepše sjećati.

Načelnik g. Paleka čestita svom susjednom selu, što nije žalilo truda, i što je imalo pouzdania i stalnost da stvara svoj kulturni i ekonomski napredak.

G. Lazar Matić sjeća se svega onoga što se je proživljavalo kroz ovih deset godina, za koje su vrijeme ovdje saradvali svi bez razlike i muško i žensko i djeca i starci. Dok su se jedni umarali drugi su polazili i svi su se izredali. Popostalo se je i opet dizalo. Sustalo i opet naprijed kretalo. Neka su blagoslovljeni svi oni trudi i sve teške brige mučnih dana i besanih noći, koje smo proživljavali ovih deset godina. Proste bile muke svekolike kad su bar jednim dijelom naše želje ostvarene.

G. dr. Bogoljub Konstantinović govorio nam je sa jednim divnim uverenjem o zadružarstvu, koje je jedino kadro, da uz našu saradnju sa uspjehom rješava sva pitanja našega ustanova, privrednoga, prosvjetnoga, kulturnoga i zdravstvenoga života. Neka ove zadružne kule budu ispunjene sa za-

družnim duhom i radom, pa ne treba žaliti sve ono što se je dosad propatilo.

Seljak iz Smokovića i brat zadružar Marko Pavić iznosio je uspomene iz starih vremena i nevolje koje su zadesile ovaj narod sa gubitkom Zadra, pa bi trebalo da se vodi više računa o teškom stanju i da se izlazi na ruku narodnim željama i potrebama i da se pomogne u svemu onom u čemu se narod muči i što za dobro svoje nastoji, pa bila to ovakove ustanove ili druge zgrade i nezgodne narodnog života.

Na zajedničkom ručku zadružara i zadružnih prijatelja g. sreski načelnik podigao je čašu u zdravlje prvog zadružara N. V. Kralja, a zatim se je g. Lazar Matić obratio zadružarima i stvaraocima ovih zadružnih i kulturnih tekvina i njihovim prvim vodama i saradnicima narodnim učiteljima i sveštenicima.

Oko 2 sati poslije podne krenuli smo svi zajedno sa Sokolskom muzikom prama Zemuniku, koji je daleko od nas 4 km puta, da se onamo osveti i otvari Zadružna apoteka. Svi smo išli radosno sa zadružnim i državnim zastavama.

Osvećenje apoteke izvršio je don Šime Lukić i proglašio njeno otvorene, zahvaljuje u jednom neobičnom zanosnom govoru svima onima, koji su pomagali da do ovoga dođe u njegovom ubavom Zemuniku.

Sreski načelnik g. Timotijević pozdravio je narod i isporučio pozdrave g. Bana, koji je bio zapriječen doći, ali šalje svoje najlepše želje i pozdrave.

G. dr. Bogoljub Konstantinović pozivao je na vjernost zadružnim zastavama, koje se danas veselo lepršaju, jer će se pod tim zastavama ostvariti i mnoga druga dobra, a ne samo ono, koje danas otvaramo ovdje. To će biti samo početak jednoga niza ustanova, koje ćemo i dalje pomagati i razvijati, jer mi nijesmo „barbari“ nego neimari naše narodne kulture, u čijem smo stvaranju bili zaustavljeni, braneći goli život, ali koju sada možemo razvijati u svojoj slobodnoj narodnoj državi.

Dugo se je još nastavio drugarski razgovor. Muzika je svirala. Pregledava se je vanredno lijepo i ukusno uredena apoteka. A kad je pao sumrak počeli smo se razilaziti radosni svojim kućama.

Električna svjetlost osvjetljivala je apoteku i put do nje, kao znak napretka da i naše selo može imati elektriku, kao i ostale kulturne tekvine.

Smoković, 30. oktobra 1932.

Mirko Prostran

BILJEŠKE S PUTA

I

Zmije otrovnice

Stojim pred sreskim načelstvom u Imotskom. Dolazi desetak težaka iz ljudiškoga sreza, od Posušja. Pozdravljaju i staju pred načelstvom. Svi imaju u rukama lonce i bakre sa zaklopčima ili druge sudove. Mene zanimalo što bi moglo da bude u zatvorenim sru pa ih zapitam: „Ljudi, što nosite u sudovima?“ „Zmije“ — odgovori jedan. „Kakove zmije, pobugu brate“ — zapitam ja. „Prave otrovnice sa planina oko Posušja u Hercegovini!“

„Pa što ste ih amo donijeli — ako Boga znate?“ „Da ih prodamo, dragi gospodine!“ „Pa ko to kupuje?“ „Sresko načelstvo i plaća nam za

svaku 20 din.“ Jedan drugi prinese mi lonc, otvor i poklopac i pokaza svoju lovnu. On je imao desetak zmija. Pomotale se jedna preko druge i leže na dnu lonca — na oko mrtve.

Kad je došao službenik načelstva, on je ušao u jednu sobu. Imao je na podu pred sobom jedan drveni, dobro okovani, sanduk. Težaci su ulazili u sobu: po 1 ili više njih. Stavljali su lonac pred toga službenika. On bi gvozdenim maščama hvatao jednu po jednu zmiju i prebacivao ih u veliki drveni sanduk. Težaci su dobro pazili da li će i sada biti na broju za plaću onoliko zmija koliko su ih u planini ulovili. Kad bi broj bio tačan, uzimali bi svoje lonce i potvrde i mirno se udaljavali iz te sobice. A drugi su nadolazili, veseli što će i oni primiti po 200-300 din. za lovnu od 1-2 dana.

Bilo je primjeraka zmija vrlo lijepih: vanredno velikih sa onim rošćem na glavi, što ih kada nas zovu poskokom. A bilo ih je i malih od pedlja-dva.

Trpući tako zmije jednu povlaže druge, naljuti se jedan stari poskok (vipera amodites), digne svoju glavu visoko nad sanduk, i prije nego se je zvančnik mogao da snese, on je već bio na podu željan slobode i svoga smrtnoga zanata.

Težaci, i ako srčani lovci ovih istih otrovnica, uteče iz sobe, a u sobi ostade samo zvančnik i njegov pomočnik sa sandukom otvorenim i sa onom zmijom na podu što je uzdignute glave prijetila dvama svojim otrovnim Zubima.

Prvično što njegovom on je štapom žibne po glavi, onesvijesti, zgrabi maščama za tijelo i opet strpa u sanduk koga je već bio zatvorio njegov pomočnik bojeći se ovdje u sobi pobune ljudi stanovnika hercegovačkih planina.

Kad je strah već minuo i nastavilo se daljnje brojenje, ja upitam jednog lovca ovih otrovnica da mi kaže kako ih oni love. „Rascijepljanim štapom. Idemo po kršu, po onim mjestima gdje znamo da ih ima, dobro razkolačimo oči i kad koju spazimo, ona se već vrti u našem drvenom prolepu, a poslije čas-dva u zakloprenom loncu. I tako se to nastavlja po najvećoj vrućini kad otrovnice leže na suncu i prikupljuju otrov za svoj noćni plijen (miš, žabe, ptice i dr.)“ Uzmije je hladna krv kao i u ribe“.

Ove otrovnice šalju u jedan zavod u Njemačku. Tamo ih puštaju na konje. Drugi vele da im tamo vade otrov i da taj otrov uštrcavaju u krv konjima. Konji od toga ne krepavaju. Poslije toga vadi se od tih konja krv a od krvi pravi serum (krvna surutka) za liječenje ljudi ujedenih od otrovnih zmija. Dok se s jedne strane izlažu ljudi životom svojim da ulove što više živih otrovnica, s druge strane ujednim ljudima pruža se siguran lijek proti njihova strašnog otrova. Kolike muke i opasnosti dok se dođe do onog spasosnog seruma. Osobito za druge krajeve svijeta gdje žive veće i mnogo otrovnije zmije nego li su naše. Taj je serum spas za njih. Serum se uštrcava u tijelo ujedenog čovjeka. Uštrcava ga liječnik. Pomaže, ako ga čovjek uštrca i nekoliko sati poslije ujeda.

Dosad su se ljudi drukčije pomagali: povezivali bi povlaže ujedenog mjestu da otrov ne ide kroz krvne žile do srca. Iz rane bi zdravim usnicama isčisali i ispljuvali otrov, ili bi ranu razrezali da iz nje curi krv i da tako s krv izide i onaj otrov. Kad bi računali da je s krv izšao i otrov, podvezbu bi razriješili. Neki bi ujedeno mjesto (a to bi se poznavalo po

dvama ubodlma jedan pored drugoga, od dva šuplja otrovna zuba iz gornje čeljusti zmijne spalili žeravom, a neki bi pročepkali ranu iglom, izcijedili krv i otrov i u ranu stavili hiperman-gana. Glavna je stvar bila da se izvadi otrov iz tijela ujedera čovjeka. To je bilo moguće kad bi zmija ujela za ruku ili nogu; ali kad bi ujela za glavu ili trup, što onda? Onda bi samo otpornost čovjekova spasavala ga, a nekad bi i čovjek umirao od ujeda zmije.

Koliko se čovjek mora bojati od ujeda zmije otrovnice, toliko se nema čega da plaši od neutrovnih zmija. One nemaju onih dvaju šupljih pomoćnih zubi. Otrovnice se poznaju po tome što imaju na svojim ledima slomljenu crtu sve od glave do repa i što u kutevima slomljene crte (z'g-z'g) imaju mrlje kao velike točke.

Ko želi da otjera iz svoje ograde otrovne zmije, neka nastani u ogradi koga ježa. On ih potamani pa bile ili ne bile otrovnice.

II

Neiskorišćeno zemljiste

Kad čovjek putuje od Golubića do Plavna uz potok Došnicu, on uvijek ide uzbrdo uvalom sve do na domak Pavna i njegova prostranog polja, civičena velikim planinama.

One bijele pruge preko polja to je nanos pijeska što ga hilj. vode snose s okolnih planina za vrijeme jakih kiša. Voda dere i zatrjava plodne zemlje, a ljudi stoje nepomični pred silom prirodom. Oni sami znaju da tih bijelih pruga od šljunka ne bi ni bilo da s' planine pošumljene. A i je ljudska ruka u nizu mnogih godina, osobito za vrijeme rata i talijanske okupacije, a i prije, sjekla šumu da od nje peče kreč, leži vatru i dobiva gradi i da hvata novac prodajući drvo na kninskem trgu.

Mala korist pojedincu može da nanese velik i opću štetu. Tako je to uvijek bilo i biva.

Gledam brda i strane uz Došnicu: goli, rijetko gdje pokriveni šumom. Po koji hrast ili bukva potpisica čovjeka na ono doba kad su i ovuda cvjetale šume. A sada stiše osamljena stibla kao ostaci nešto dlanh dlaka sa glave sjeda starca.

Mislim: Bože koliko neiskorišćenog zemljista! Samo da je posadti uz Došnicu jablince s jedie i s druge strane, moglo bi ih stati do 5000 kad bi se sadili na 3 m. razmaka. Ali se jablan saditi bliže.

A da je saditi voćke?! Recimo orase. Koliko bi bilo koristi? Koliko bi bilo koristi kad bi se uza sve državne, banovinske i opštinske puteve posadili redovi voćaka?

Čita sam kako su daci nekojicine osnovnih škola iz južne Srbije zasadili voćkama put u dužini od 17 kilometara. Tako treba učiti djecu da iskorističuju pusto zemljiste, da stvaraju ljudima hlad za ljetne žage, a zaklon za vrijeme zime i bure.

A da je zasaditi sve zemljiste sada pusto šumom i voćem? A to bi se moglo.

III

Bolesti i neznanje narodno

Razboljelo se u jednom selu čovjeku žena. Dugo je poboljevala. Mučilo je u žličci i dr. bu. Kad bolest nije sama od sebe prolazila, oda muž sa ženom do liječnika. Liječnik je pregleda propiše lijek i reče joj da jede griza.

Muž se sve mislio gdje će da nade griza i zašto je učen čovjek kao što je liječnik rekao da baš griza jede. Zar se ništa drugo ne može propisati bo-

Južna Srbija i zadrugarstvo

(Iz govoru br. Dragana Milićevića, na kongresu u Skoplju, 26 IX. o. g.)

II.

Svi vi znate da dobrar zadrugar ne mora uviјek biti i veliki gospodar. Na protiv u нашем izvještaju viste vidjeli da većinu zadruvara u нашим zadružama čine oni zemљорadnici koji nemaju više od 2-10 hektara zemlje. Njihova snaga nije u njihovome bogatstvu, njihova snaga je u njihovoj vjeri u Božu, u себе i u ljude. I vidite zato što je zadrugarstvo prije svega vjera i moral, zato sam smatrao da treba da pomensem prošlost Južne Srbije i njenog naroda sa sela kada говорим o Južnoj Srbiji i zadrugarstvu. Sve dok ne видимo od kakvog su tijsesta mijenjani karakteri zemљoradnika u ovim krajevima, sve dok se ne uvjerimo da za zadružni rad uz materijalna svojstva raspolažu i duhovnim vrinama mi ih ne smijemo zvatiti u naše kolpo. Tako je to svuda i u svakom ljudskom odnosu. Čak i u privatnom животu. Pođite od sebe. Ako hoćete sa неким лицem da pravite prijateljstvo ili da ortacki obavite kakav rad vi prvo pitate i raspitujete ko je on, šta je on, ko su mu otač i mati, kako živi i kako je došao do onog što ima. A mi zadružari koji hoćemo i koji smo i radili i radićemo i radi drugih da izgrađujemo zadružni porедак u svima granama privavnog i javnog života mi prije svih moramo da pozimo ko ulazi u naše kolpo.

Duga i mnogobrojna stрадanja zemљoradnika Južne Srbije stvorile su u njemu izvjesne pravoklasne vrlike koje se trake od svakog dobrog i savjesnog zadružara. Sežak ovih krajeva, braho, nije neuk za život i za borbu u животu. On je u njoj prekašen, i u stanju je da izdrži duže i više nego mnoga njegova braha u drugim krajevima naše zemlje ili u drugim državama. Bjelito je u borbi za komadom hrleba, vječno pogrbojen za radom ili nad mrtvicom, vječito u brijazu šta će mu donijeti idući dan, sežak ovih krajeva navičao je sebe na dvije stvari: da vjeruje u Božu i da se užda u себе самoga. Da nije bilo te vjere i toga uždanja njega bi nestalo onako isto kao što je nestalo i kao što nestaje mnogih rasaca i naroda koji su se svajali i vladala zemljama Balkanskog Poluostrova. Sviest da mora raditi i da bez rada nema opstanak razvila je u njemu dubok smisao za istrajnost i pronicićivost. Nekoč ga je odлучila da se ne vanosi stvarima i željama van domaća njegove snage. Južno-srpski zemљoradnik je realista i to do srjki u kostima. Nema

lesniku da jede? Kakova je to ljekovitost u grizu? Stidio se da opet cde do doktora i da ga priupita. Ali kad baš doktor kaže da griza jede, e onda on zna što veli i to će bez sumnje pomoci njegovoj ženi.

Ode mesaru. „Dobar dan kume Petre! Imaš li dropčić janjeti?“ „Uprav sad jedno sam sadro“. „Dobro, daćeš mi dropčić“. Mesar Petar dade mu dropčić, a on ga strpa u torbu i ode kući s dropčićem i u lesnom ženom.

Kod kuće povade griz iz droba, operu ga, provare i počne žena jesti. Ne može, gdi se. Muž navaljuje da mora. Žena ne može pa ne može. Ne da se grizu niz grlo. Kukava žena da

ce ga pojesti, a ono se sve miješa u želuču i vraća na usta. Ženi gore. Hajd opet u grad Istom doktoru. „Gospodire doktore, što vidi, ako Boža znate, propisate za moju ženu; njoj od griza gore?“

„Pa kako gore, kako griz može naškoditi, ta to je vrlo probavljiva i krijepljena hrana. A gdje si ga nzeo?“ — upita doktor. „Kod mesara Petra“. I poče on da priča potanko sve. Liječniku se smrči pred očima, ražali se na jednog čovjeka i njegovo neznanje a m žda i svoju krivicu što ga bolje nje uputio što je pšenični griz a što cgrizine iz droba ovčjeg.“

zavidnu imovinu. Pa ipak svu iskušenja užbenika života u tim krajevima nisu mogla da im ubijaju ljubav za rodni kraj. U većini slučajeva ti pečalbari vršili su se natrag u svoje selo, da se ožene, da se okuće da pomognu svoje požnjake i prijatelje ili da u svoje selu ostave po kakav znak zahvalnosti. Oni su podizali škole, obnavljali crkve i manastire, popravljali druge slike slično.

To su u glavnome duhovna preimjesta ili vrline kojima zemljoradnici Južne Srbije danas raspolažu za zadružni pokret. U njih postoji i takozvana materijalna svojstva, prirodne okolnosti koje ih sve više upućuju na zajedничki i zadružni rad. Od njih nemo pomenući samo naјglavnije.

(Cvrsišće se)

Uklonimo vlagu iz naših stanova i štala (staja)

Jedna od najobičnijih i pri tom najneugodnijih pojava u mnogim seoskim kućama i štalama je očvidno vlagu na zidovima.

Držim da je suvišno govoriti o velikoj štetni koju ova vlagu nanosi samim zgradama, a po gotovu zdravju ljudi i životinja.

Početak i uzrok mnogim bolestima tražiti je u vlažnim stanovima u kojima je bavljenje vrio neugodno jer oni su hladni zimi i takorekuć nedaju se ugrijati.

Pri tom ovakvi stanovi su neugodni i poradi pokvarenoga zraka, koji zaudara po vlagi i pljesnoći, posebno ako se nema mogućnosti da se često projektraju.

Dosadašnji načini da se otstrani ova tolko neugodna i škodljiva vlagu bježu tako skupi i komplikirani, da je ko — posebno naš siromašan seljak — mogao se da teško odluči na ovakvo skupi rad.

Priznajem da je to i kod mene bio slučaj, jer jedan pokušaj da ja iz jedne zgrade temeljito odstranim toliko me je skupo zapao, da sam odustao od za ostale žalivo također vlažne zgrade. Volio sam dalje trpit dok ne slupe povoljnija vremena.

Međutim prigodom jednog posjeta kod jednog naprednog gospodara u susjednoj Austriji imao sam priliku da vidim kako je ovaj pomoću sredstva „Watproof“ na jednostavan i jefin način odstranio vlagu i svog stana i štale.

„Watproof“ (čitaj votpruf) je jedna sreda tekućina, koja nema miris i nije podvržena uticaju leda ili vrućine.

Ona nije otrovna, niti može da eksplodira.

Način upotrebe (primjene) je vrlo jednostavan, naime:

Najpre se otuče (odstrani) vlažni ažbu i to na način da se oduzme kojih 30-40 cm suvog ažbuksa. Ovaj se rad vrši temeljito t. j. sve do gole stijene, odnosno opeke.

Zatim se pripravi malter ili poželi beton a to na način da se na svaku 9 ltr. vode uzme 1 dio „Watproof“.

Ovako ažbukovan zid može da se poslije kojih 8 do 10 dana obijeli i on postane sprostolno suv. Vlagu koja se navlači na zidu izbjiga na izvanjsku stranu zida t. j. na zrak i tako se zid takorekuć automatski suši.

Na ovaj način u stanju se je ukloniti vlagu iz svakog stana, odnosno štale i ostalih zgrada.

Pri tom cijeli ovaj rad je relativno

Pisma iz naroda

Bilišani, 1 novembra

Osnivanje Sokolske čete u našem selu. — Zauzimanjem našeg učitelja, g. Lakića Dušana, u nedjelju, 30 novembra o. g. osnovana je u našem selu Sokolska četa.

Pripreme za osnivanje ove kulturne ustanove, počele su već podavna, što je naš prosvjetitelj u više prigoda naglašavao, nama zaostalom Bukovčanima, potrebu od jedne ovakove ustanove u našem selu. I kad je put bio pripremljen za osnivanje zagova, rane družine, mi smo na poruku došli k našoj školi, da nam se u zajednici malo bolje objasni značaj i ulogu Sokolske čete u selu, a poslije toga, ako nam se svidi, da je među sobom i osnujemo.

I zbijala kod škole nam je naš učitelj potpuno objasnio historijat, značaj i zadatok sokolstva uopće u našem slovenskom plemenu, napose značaj sokolštva u našoj državi, te naročiti značaj Sokolske čete za selo Poslije našeg učitelja održao je i ljepe i patriotsku riječ kruševački učitelj, g. M. Župan, o bratskoj slozi i ljubavi između nas i nama susjednog bratskog plemena druge vjere. Između ostalog rekao je g. Župan: "Prošla su vremena, kad nam je vjera bila neprekoračljiva prepona za bratske sastanke, ljubav i slogan. Danas je došlo novo vrijeme. Vrijeme spoznanja, da smo bez obzira na vjeru svi braća, jer da nam po onoj pjesnikovoj jedna krvca grje prsi i da nas je jedno zadojilo mlijeko".

Poslije govora g. Župana, kao kruna svega, održao je dirljiv govor naš paroh, g. Novaković, u kom se je osvrnuo na riječ obaju prethodnih govornika, i pri kraju nas je pozvao da i mi od sebe dадемо sve što možemo, kako bi naša buduća četa

vrlo jestinjer "Watproof" košta kojih Din. 20 — po kg. a na jedan kubični metar maltera odnosno betona ide 25 kg. "Watproof" znači na jedan četvorni metar zida, samo 1/2 kg, ili Din. 10 suvišnog troška.

Iz ovog proizlazi da je zbijala nepotrebito dalje trptiti vlagu u stanovima i stalama, jer ovakav mali rad i potrošak može da svrši i naš toli osiromašeni seljak.

Petar I Miović

Inž. M. Roje:

Osvrt na zadrugarstvo u Evropi

II.

Francusko zadrugarstvo

Francusko zadrug. pokazuje bitne razlike u mjesnim zadrugama i u Savezima od onih u Njemačkoj. Kredit, seoske zadruge, zatim nabavljačke zadruge sasme su drugo zasnovane, pa su radi toga i njihove središnjice druge.

Karakteristika pak tih zadruga jeste konzumnio zadrugarstvo.

Francuskoj pripada veliki udio u organizaciji projzvadačkih radničkih zadruga. Osim tega stvorili su Francuzi i takva zadržučna poduzeća, koja se u njemačkim i slovenskim zemljama, nikako ili sporedno gajaju, kao: osiguranje protiv unesrećivanju stoke, proti požaru i nepogodama u zemljicama. Pogreška pak francuskog zadrugarstva leži u tome, što ono nema jednu cijelinu, već je rasparčano.

Sam duh francuski — individualnost — i nepodvrgavanje cijelini činili

što dičnija bila. Riječi svih triju govornika popraćene su klicanjem našem dragom Kralju i Njegovom Domu, sa trokratnim "Zvlo" i "Zdravo".

Iza kako smo bili svi neobično oduševljeni, upitao nas je naš prosvjetitelj: "Jeli vaša želja, braćo, da se u našem selu osnuje Sokolska četa?" Odgovor sviju je bio: "Jeste, jest i svih se u nju upisujemo". Tada smo prešli na izbor i konstitušanje uprave.

G. učitelj poznavajući dobro svoju okolinu i ljudi u njoj, predlagao nam je pojedine članove za upravu. Mi ljudi povjerenja, a poučeni iskustvom, da nam on najvećma želi i radi samo dobro, samo smo jednoglasno potvrdili njegove predloge. Po izboru uprave se je konstituisala, a da je iko i riječ prigovorio.

Tako smo među nama osnovali jednu prosvjetnu ustanovu od koje očekujemo, da će marljivim radom učiniti našu omladinu: tjelesno snažnjom, moralno zdravljom, duševno višom, patriotski oduševljenjom, što će sve biti na naš ponos i veliku korist.

Nego nama se je seljacima ovom prigodom još nešto svidjelo. Naime, što smo ovdje vidjeli i osjetili kollegialnost naših narodnih prosvjetitelja. Počeli su se jedan drugom na poziv, da rade za nas, radosno održavati. Da bi bilo trojstvo na našu je skupštinu pozvan i muškovački učitelj, g. Miljuš. Isti se je pozivu rado održao, ali zbog nepredviđenog slučaja nije mogao da ispunji obećanje. No da bi ipak pokazao, kako je on duhovno s nama objasnio nam je pismeno uzrok svoje otutnosti i poslao nam pozdrav sa najlepšim željama za uspiješan rad. Još k tome veseli nas i to, što neimari naše duše održavaju najbolje odnose i sporazumijevaju se sa starim našim prosvjetnim radnikom sveštenikom g. Novakovićem.

Iako nijesmo ljudi više sposobni, ipak smatramo produžiti li se, da će ovakav agilan rad poledinih učitelja, i njihovo međusobno sporazumijevanje, te potpomaganje učiniti, da će našoj Bukovici, tom od svakog zaboravljenom vlaškom kraju, doći bolji dan.

Imamo kratka iskustva, ali i ako kratka ipak se je odmah dala osjetiti. da naš učo s voljom iskoristiće sve

su da se francusko zadrugarstvo nije moglo dovinuti one moći, kako je dobio u Engleskoj, Njemačkoj, Danskoj i kod nekih Slovaca (Rusi, Česi).

U Francuskoj nalazimo ova tri smjera zadrugarstva:

- 1 Zemljoradničke zadruge svih vrsta
- 2 Proizvodne radničke zadruge i
- 3 Konzumne zadruge.

Zadrugarstvo obrtničko i trgovacko nije uopšte imalo korijena u Francuskoj, dok je ovo isto zadrugarstvo bilo nositeljem zadržuće misli u Njemačkoj. Ovo se mora pripisati samom duhu francuske revolucije i njenog gesla: slobode; te francuski gradanin nije htio nikakvih zadrživanja, koji ga sputavaju u njegovoj slobodnoj volji (stari cehovi). Zato je nosilac zadržuće misli u Francuskoj u početku, jedna nova društvena klasa: industrijski radnici.

1. Pretevani radničkih proizvodnih zadruga jesu: Furé Buše i Blanc — oni pripovjedači projzvadačkih socializam. Dok teoretičaru Furie-u nije uspelo plasirati svoje ideje (fond inalienable), dotle je praktični Buše uspio

svoje snage, da radi za naše dobro. Zato što je rekao nekakav veliki Njemanec: "Dajte mi dobre učitelje, pa će ja za sve lako". Tako isto i Bukovica da ima za prosvjetitelje sinove koji su iz naših sela potakli, ona bi za sve lako.

Pred kraj ističemo još svoju želju, da se i u susjednim selima Gornje Bukovice osnuju sokolske čete, pa da tako i naša ne budu kao osamljena ograda.

Miloš M. Olujić
član Sokol. čete

Ivoševci, oktobra

Sokolska četa u Ivoševcima. — Na 29. septembra došlo je Sokolsko društvo iz Kistanja sa svim kategorijama i muzikom u selo Ivoševce, te su priredili uspjele vježbe. Poslije vježbe, održao je govor brat Jovo Martić — prosvjetar sokolskog društva iz Kistanja, koji je svesrdno pozdravljen od prisutnih. Prisustvovanje je velik broj starijih ljudi i žena iz sela, te oko 80 mlađih i 150 školske djece — sve iz sela. Mnogi su došli iz Kistanja kao gledaoci, među kojima se nalazio i G. L. Doder — Mostarac, koji se odmah zainteresovao za rad Sokola. Znajući, da je g. Doder iz Mostara, rasadnika seoskog sokolstva, a poznajući ga lično i kao dobra narodnog radenika, nadamo se, da ga neće zanijeti talas indiferentnosti kao ikog..., te da će nam biti od koristi, kao iskusni sokolski radnik.

U nedjelju 9. oktobra konačno je osnovana sokolska četa istog sela od 37 izvršujućih članova, te 30 naraštala. Upravu čete izabrali su između sebe sporazumno sa jednom voljom i uzajamnom simpatijom.

Ovom sastanku prisustvovali su tri člana uprave sokolskog društva, među kojima je bio i starešina brat Budimir. Brat Budimir, jedan između starijih, koji se svesrdno zauzimlje za ove blagotvorne omladinske pokrete, pozdravio je mlade momke i dječake ovog sela, te iznoseći cilj sokola naglasio, da kolikogod je soko za fizičko vaspitanje, toliko i za moralno, a naročito u našim selima, koja su izložena opasnostima radi svog teškog ekonomskog stanja, da cvjet seoske omladine mora, da se potuca po unutrašnjosti i po inostranstvu, te otuda podnoseći patnje beskućnika — bez svoje rođene kuće, dolaze drugih nazora i mišljenja, koja ubitacno djeluju za будуćnost naših sela.

iz početka da osnije proizvadačke zadruge, koje su na koncu, i to mnoge od njih, propale. I Blankov pothvat za radnič. zadrug. za vreme revolucije 1848 propao.

U najnovije doba 1918. g. došlo je konačno do sjednjenja konsumnih i proizvadačkih zadruga osnovavši "Vrhovni kooperativni savjet u Ministarstvu, koji ima dvije sekcije: konsumnu i proizvodnu".

Nedostatak je konačno ležao u zadrugarstvu francuskim i u tom, što ono nije imalo zakonske kontrole.

Konsumno zadrugarstvo razvij se tek es desetih godina prošlog stoljeća na jugu Francuske, a tvorac nje je bio Šarl Žid. 1885 osnovana je "Ustava zadržuća" (Union coopérative) na potpuno nepolitičkoj podlozi, koje se nakon dugotrajnih borbi sa socialističkom zadrugarskom brigom sjedili u jednu u lipu 1912. g. sa 700 zadruga. (Fédération nationale de la corporation — Paris) U isto vreme sjediniše se i dve velenabavljačke unije u Tahr. Magazin de gros — te one sa gornjom unijom to je u tijesnoj vezi i imaju zajednički Savez.

Ovaj simpatični sastanak, sa velikim uspjehom, razišao se sa burnim klicanjem Nj. V. Kralju i Kr. Domu.

U Sokolu pored mjesnih učitelja radi i sveštenik Milivoj Jelača, koji se naskoro zauzimlje za ovu seosku četu.

P. Đ.

Žagrović, 1 novembra

Ode nam наша уčiteljica господица Ружа Медић. Господица Ружа доšla је у наше село за училишну прије дводесет година и показала се као вриједна училишница, а то је ријектост за Жагrović. Била је права хришћанка, те је редовно похађала нашу цркву, са школском дјецом, која су је вољела и о којој ће у њиховим младим срцима остати дugo сjećanje.

Господица Ружа била је једно скромно чељаде, приступачно и предсјерчиво сваком оном ко би њој долазио у разговор, било службено или приватно. И ако је одрасла у вароши ипак се није никада тушила од сељака.

Жалимо што је господица училишница отишла из нашег села, јер никад више овакове.

Не смијемо пропустити да не изразимо своју захвалност господици училишници, која је својки трудали се и радила за добро наше науке дјечице као и цијелог села. А честитамо браћи Панчеванима, који су пресртни да су добили овако вриједну, скромну и добру училишницу.

На место господице Руже доšla нам је училишница господица Марија Ешкњић и надамо се да ће господица Марија у њи истим путем као и наша господица Ружа, у тешком, али важном и лјепом просветнотом раду.

Лазар Станиć

Цетина, 16 X

Отвор streļačke družine. Zivumačem paroha M. Trišića iz Vrlike i kapetana Stepovića iz Cinja u нашем селу је ујетос осnovana streļačka družina. U nedjelju 9. o. m. bio je svečani otvor. Uz mnoštvo domaćeg svijeta i onog iz okolnih sela prisustvovao је i sokolska glazba из Cinja, te desetak oficira из Cinja са г. p. пуковником Antićem. Још су bila prisutna g. škol. spreski nadzornik Sava, upravitelj zanatske škole Basković, zamjenik spreskog начelnika Lojko, dr. M. Marić, sudija, сви из

Vrh konsumnih zadruga iznosi 4 hiljada sa 1,300.000 članova; promet robom iznosi je u 1920: 1,250 milijuna. D k u narodnom Savezu bi tek 1944 zadr. sa 724.494 čl. (1020) g. Savez stupa kašnje u vezu i sa Savezom zemlja: adnicičkim. Njegovim uplivom otvara se na Sorbonni Pariskoj stolici za zadrugarstvo, čiji profesor je sam Charle Žid (Gide).

Magasin de gros des Cooperat. de France troši takoder brzo i on broji 1921 god. 1591 zadrugu i imao je 165 mil. fr. prometa (Dionice društva iznose 4 mil. fr. fond 6 mil. Po formi i djelatnosti slično je ova zadržna Unija onima u Njemačkoj.

Specjaliteti francuskog zadrugarstva jesu zadržne pekarne, tamo su ujedinjeni i producenti i konsumenti. God. 1914 bilo je oko 500 (o njima piše prof. Gide: u knjizi: Revue des études cooperatives) (Pregled cooperativne nauke).

Zemljoradničko zadrugarstvo dobije potstrekta.

1 Sindikati zakonom od 1884 kojim govori o osnivanju: syndikats profes-

Сиња као и сињски начелник Ј. Борковић, те још неколико виђенијих грађана из Сиња. Из Врлике су били присутни многи грађани са доначелником М. Шутићем.

Послије свечаног отворења стрељања на којем је мјесту др. Марин, судија, одржао занимљиво предавање о стрељачким дружинама дат је објед гостима у основној школи у Цетињу.

За vrijeme обједа било је више здравица и говора а говорили су: гг. п. пуков. Антић, поп Тришић и судија Марин и други. Учитељи, Соко и Билић захвалили су гостима у име народа и стрељачке дружине.

Цетињанин

Карин, 18 октобра

Пред довршетак наших школских зграда. — Наше село, које је у једном прикрајку имало још од осамдесетих година прошлога вијека своју школу, дочекаје најскори почетак нове своје ере у том, што ће до мало дана почети у њему да ради, не једна, него наше три нове школе. — Сада смо тек с просветним потребама задовољни, пошто ни један наш комшијулук не остаје, коме школа није приступачна,

И ако видимо, да су се школе подигле осим нешто државне помоћи о нашем трошку, ипак и овом пригодом дужност нам је истаћи, да се је за подизање наших школских зграда нарочито заузимала надлежна општинска управа, која просветуцијени изнад свега. Такођер и просветне власти овога пута су нам показале, да о нама воде много рачуна. Зато ми Карињани много захваљујемо просветним властима и нашој општини на љубави, коју су према нама показале. Наше је ујеђење: Ко жели да смо просвијећени, тај нас без сумње љуби.

Него сада долази за нас важно питање. Наиме, долази питање, ко ће доћи да оре и сије сјеме у нашој наново искрченом ораници.

Карин је село пространо површином, а и по броју житеља припада међу највећа наша села, има дакле материјала за рад, па би нам требала три вриједна и енергична просветна радника, који би подстремили љубављу према нама, са сједињеним силама радили на културно-напредном подизању нас у сваком погледу. Ми имамо великих потреба. На сваком ће ћушку оне

sionel. Ovaj zakon iskoristi zemljoradnički Savez i stvori svoju središnjicu, који је 1911 brojilo 2300 sindikata. God. 1921 naraste ovaj број на 4000 sindikata i 4000 zadruga za osiguranje proti požaru.

1910 god. osnovaše francuski zemljoradnici: Narodni uzajamni Savez zemljorad. zadruga, који 1911 броји 82 Saveza i 4720 sindikata. U njem se usredotočiše sve zadrugarske zemljoradničke grane te godine 1914 броји 6667 sindikata sa 1.029.727 čl. O dječatnosti njegova rada false podaci.

Ovi sindikati najdosljednije provede ову узajamnost тим што каžu: помози свог суседа, па си time i себи помагао.

2. Kreditne zemlj. zadruge imaju izdašnu помоћ francuske vlade. У најновије време добиše one 360 mil. fr. kredita od vlade. Тамо добијавују земljoradnicil kredite за investiciju i то је токодјер специјалитет francuski, који у другим земљама ни до данас nije našao praktično rješenje. На чelu kreditne zadruge стоји Narodni zemlj. zadrž. savez, Presed. Minist. Poljopr.

dočekivati и молити милостију од наших будућих сијача просвете.

Ради овога и овим путем апелујемо на надлежне просветне власти, да нам даду људе, који нас воле и који ће бити кадри одиграти своју улогу у заосталој околини.

Већ унапред пуни вјере у боље дане ми се надамо, да ће стари, по својим неким пороцима гласовити Карин, постати сасвим нови и препорођени Карин. Наше море, које је за нас досада било мртво, надамо се, да ће власног наших будућих просветитеља, постати нама једна нова благодат.

Ево своје сада наше главно питање.

Карињанац

Кула Атлагића, септембра

Досада неколико нас из Куле самосмо усмено износили наша сквачања уредништву „Гласа“, а сада смо одлучили да наше важније до-

гађаје износимо и ми писмено у листу, који је некако нас заборављао, а више о другима писао. Пријетили смо се и ми, да ће се Матица сјећати своје дјете прије кад плачу, па ћemo се и ми отсад чешће чути.

Од великих људи к нама се је први удостојио доћи Преосвећени владика Иринеј. Има 36 (тридесет-шест) година, да к нама није долазио владика. Лијепо је одушевљење народно било ванредно велико и исказало се је у дочеку великог броја народа, у весељу и искићености на све стране.

Кад се је појавио владика са својом пратњом силан народ са заставама и барјацима и школска дјеца са учитељима код славолука на раскрсници изражавали су једну досад недоживљену радост.

Ученик основне школе Радоје Магуд поздравио је Владику са једном лјепом нарочито за ову прилику састављеном пјесmom у којој се владику поздравља и моли, да свом народу „показује светли пут: вјере, наде и љубави, тих знакова за наш спас“ и да себи образ свјетла „да заставу Православља носи дично српски род“.

На цијелom путу до цркве клицају није било краја и сав је пут исквићен зеленилом и посут цвијећем. При улазу у цркву Владику је поздравио свештеник Божидар Магуд, са лијепим и заносним рјечи-

ма истичући радост — ове цркве и народа, што послије 36 година до- чекује свога духовног вођу. „Црква ова која је као једна моћна чињеница, кроз толике бурне вјекове чувала и сачувала народност српску у овим предјелима нека се под му- дром управом свога Владику, пуног љубави према својој цркви и народу, утврђује и јача и нека вазда влада мир у народу, слога, љубав, узајамно поштовање и потпомагање и уопште све оно, што људима доноси срећу и благостање. Увенуће мирино цвијеће и велено лишће, са којим се данас ките Ваши пролази — рекао му је поп Божко — али се спомен на Ваш долазак у ово село никад угасити неће, јер смо се сада сви ујерили да нам такав Архијереј пододаје!“

Владика се је помолио Богу у цркви и проповиједао народу, а пред црквом разговарао се са појединим људима и дивио се цркви Кулској, која је „једна од најљепших цркава, што их је видио!“ Посјетио је гробље и стару цркву, препоручио људима, да одају дужно поштовање својој старини и пошто је обишао школу и свратио код мјесног свештеника, отишао је према Јагодићу, испраћен и срдечно поздрављен од цијelog народа.

Послије долaska Владичина код многих људи завладао је друкчији дух, па се договарају и код нас ће народне ствари боље кренути. Али нама се намеће питање: „зашто нико други неће да дође к нама, па да помогне, да сви заједно кренемо напријед?“ Глишо Илијашевић

Причања Ћирие Ђосиног

Добра је ова година, Богу хвала. У моме Карину, што се конта да је у Буковици, пуне куће временте. Вина је то ствар кукуруз; док њега имаш — имаш пуре, а док пуре имаш — не брига за живот. Нама, Карињанима, од све хране највише ради пуре. Прошли је године било тешко. Није се могло ни пуре добити. Општина давала веру, задужило се доста, измамило нешто. Како ко. Ове године, хвала је Богу, научи-ћемо се и за прошlost.

Смијешна је, брате, ствар бити сељак. Нарочито у овом нашем кршу. У овом нашем тврdom, каменом мјесту. Мучиш се: смијеш, ореш, копаш; батрагаш нешто и знојиш се по оним

stvene središnjice. U zadnje vrijeme osnivaju se mljekarske zadruge (Charentas i Poiton) i to baš u momentu, kad rusko i dansko zadružno mljekarstvo istiskiva francusko i sa samog tržišta u Parizu.

God. 1919 broji ovo udruženje 126 mljek. zadruga i 75.889 čl. sa 181.720 muzara. U 1920 izradilo je ono 282 mil. lit. mlijeka i proizvelo 12.443.000 kg. masla; 23 litr. mlijeka na 1 kg. masla. Maslo je prodano za 177 mil. fr. Društvo se misli i za tehničku stranu. Propagira proizvodnju kazeina. Tako zadr. u Mozeau-u (Vandée) upotrebljujući kazein platila je lit. mlijeka po 81 centima, dok je prosječna cijena mlijeka bila 52 cent.

Veće nabavljačke i prodajne zadruge stvorene su na jugu francuske Savez u Lyonu. Osobito je razvio zadrugarsku djelat. u gradinarstvu, što ima veliki značaj za Francusku.

Tipičan je primjer jedne takve zadruge u Plongastell Donlasu, koja se bavi prodajom jagoda u Londonu (nabavila je čak i svoju ladu).

Savez u Lionu ima čak i društvo

њивама што су се извијешале с каменом, па не знаш чега је више: или земље, или камења, — трудиш се и замараши јаче него најгора секанса и све урадиш добро, кад најдном нађеш облак, засрњен као враг паклени, или сунце вожарило као мора по оним слабим пољима, ти гледаш и гледаш, а твој се труд узмиче и оде ко да га је вода однijela.

Дође јесен, и помози Боже! Биће травице, биће нечега у штумку. Али зима, ко ће њу бијесну и пијану до- чекати? Јдеца се згурила у „ватрену“, кући око огњишта, вијају у башту, бришу сузе са очију и чекају Пролеће Божје чекају, јер знају да је зима гладна година у овом нашем кршу. Цркава благо. Све је појело што је имало. Вани бијесни бура и снјег се вије. На веригама бронзанији са шашицом пуре и двије литре воде. Нека вас Бог, хвала му и слава, и свети Ћирил, чију цркву имамо, сачувају.

А ја се баш заговорио о рђи. У кући ми пуни сандуци временте, а ја о злу. Било, валај, па и прошло; остало се живо, е, живо, а за друго... баће и другога доклен је нас. Ова је година кићена ко невјеста и добро је. Душе ми. Па опет... ето, што ти је тежак. О Ћири Вукшином хтио би да вам кавивам.

Родило и њему. Ја баш мислио да ми син уваже његову кћер, и он је хтио. Кад је побрао кукуруз, већ се ли бјеше, Бого мили. Засјајио очима од радости и неколико дана само се смјешка. Мило човјеку. У недељу, окуписмо се нас неколико код цркве, а послије летурђење свратимо Миленку. Поручисмо лitar, а Ђуро се раздиванио.

— Браћо моја и пријатељи моји Ево мене и мог добrog брата Ћирија у чију ће кућу доћи моја кћер. Нека је хвала Богу, ове нам је године злато даровао. У мене пуне кућа доброте и весеља; сад имам и можем. Пијмо.

Наручује други лitar, а онда се хвали:

— Свега и свачега имам, браћо моја. Од своје временте и од рода сваколиког одвојићу коју парицу па ћу купити данчић „доловаче“. На њој паја боље него на икој, а господарима јој треба новаца. Обрашћајеш ми „доловача“ златом, ако Бог да. Пијмо!

vlastito za nabavu hlađećih vagona, па tim načinom može, da prenosi u vlastitim vagonima svoje jagode i dr. u potpunom svježem stanju na Njemačko tržište (Berlin) i postiže dvostrukе cijene.

Značajne su još vlnarske i marverne zadruge. (Malo su raširena: ambari i mlinška zadr. dok električ. udruga kau u Njem. i Českoj nema).

Ono, što francuzi nisu stvorili u zadrug. kao i cent. Evropa, to su stvorili u zemljoradničkim osiguravačim zadrugama, koje baziraju na samopomoći i uzajamnosti — primjer i осталима. Ove provedoše sindikati famo do 1884 god. Glavni njihov osmislitelj bijaše grof Rokinji. Njegovo geslo bijaše: Ne smije ni jedno selo biti bez osiguravajuće zadruge. (Najviše se raširilo osiguranje stoke i proti požaru. Kada je tek od 1918 pomagala osiguravajuće zadruge Jule Melin min. poljop.

Važan je za ove zadruge još zakon od 1900 g. (Minist. Kirgerno zak.), s kojim se njima dozvoljava, da se mogu sindicirati u koliko se baziraju na uzajamnosti. God. 1910 bilo ih je 14.000 od tih 10.000 marvenih.

— svršice se —

Ove zadruge nemaju svoje jedin-

У кап. А враг ти је ово наше дalmatinsko. Не осјетиш га. Слади ли, слади све и загријава. Човјеку мило живјети и све му дошло лијепо.

— Хоћу да видјем прву зграду у Карину са кулом. Нека буде, валај, ко школа. Камен сам већ исконао, људи имам, а сад ћу све што треба купити. Направићу кућу са буџама за шпакер. Нек је добра и лијепа. Има се вашто. А што ти, Пилип, још чијеси попио. Еј, главару, посугао си. Пијмо!

— За воду је тешко, људи моји и народ мој. Не може се увијек пити беванд. Треба ми густерна. Биће ко бунар. Цимента купићу, јаму исконаћу. Биће свега код Ђуре Вукшићог, биће, валај, браћа и пријатељ моји. Пијмо!

— А ти, Дупору, брате несртни, ти ме изневјери. Знаш ли пјесму о Ћосову и вјери. Дупору, Вуче Бранковићу, пра ти образ био! Пи!

Загијуро се у чаша. А Дупор није погледа. Накострушиле се оне његове брчине и сијева очима. Страшан ли је, Бого мој мили, кад се изабезуми. Никад га таквог не видјесмо.

— Што ми не даде онда превести дрва преко њиве, већ ме натјера на глобу, пра ти образ био! Пи!

Сви смо се, валај, налокали. Не видјесмо ништа, а чујмо да Дупор јауче. Онда је и Ђиро заврскио. Потуки се, душмански се потукали — А оба домаћини. Раставимо их, а они и даље урличу један на другога.

Сутрадан сба одоше, да на суду траже задовољштину. И пожурили се. Гонали. Суци их судили, па и пустили.

Ето, што ти је тежак! Мучи се ко марва посљедња, кад нешто добије он бијесни. И све оде у буру. Све поједу парнице.

Хтио бих да људи не бјеже кад имају, зато ово и написах. Писмо ми је грбово; нијесу тежакове руке за карту, неће умјети свак читати. Кад би у новинама било, свак би видјео.

А ја, боме, нећу за свог момка Ђурине цуре. Вала њој, брајко мој мили, али је ја нећу. Има цура у селу. Има и мрмовенте. Родна година кићена беше. А у Ђуре ништа до дододине. И је ли то памет, брате и пријатељу мој?

Јован Малевановић

SOKOLSTVO

Sokolska izložba u Beogradu

Savez Sokola kraljevine Jugoslavije na spomen 20-godišnjice balkanskog rata priređuje u Beogradu za vrijeme od 13 do 25 novembra t. g. sokolsku izložbu i to u prostorijama oficirskog Doma.

Pokroviteljstvo nad izložbom blagozvolio je preuzeti Njeg. Vel. Kralj Aleksandar.

Sama izložba organizovaće se u većem opsegu, pa će to kod nas biti prva ovakova veća priredba. Cilj jest da se prikaže razvitiak, sadanje stanje i istoriju našeg Sokolstva u državi. Zato će sve sokolske župe Saveza S. K. J. aranžirati svoja posebna odjeljena, da se što zornije prikaže sokolski rad na terenu pojedinih župa, dok će Savez aranžirati jedno centralno odjeljenje, koje će pružati opštu sliku stanja i života Sokolstva u Jugoslaviji. Posjetiocima izložbe još će se prikazati razna nabavna vrela za potrebne sokolske sprave i ostale rezerve, koji dolaze u obzir sprovadjanja sokolskog rada.

Za posjetu ove izložbe Ministarstvo saobraćaja odredilo je za svu lica bez razlike, da li su članovi ili nečlanovi sokolske organizacije, popust na vožnji do Beograda uz polovicu cijenu. Legitimacije za ovu pogodovnu vožnju podizace svako kod sokolskog društva u svom mjestu boravka. Za povratak imade se legitimacija žigosati i providiti sokolskom markicom u izložbenoj prostoriji, jer inače bez ovoga legitimacija ne važi. Legitimacije poručuje se kod uprave Saveza (Beograd — Prestolonaslednikov trg br. 5).

Iz Saveza Sokola kraljevine Jugoslavije.

Župa Sarajevo pod predsjedništvom člana saveznog načelnika održaće prednjačke ispite 29 i 30. oktobra o. g. Za jednake ispite pripremaju se župe Skoplje i Tuzla. Sokolstvo društvo Varaždin na dan 17 decembra razvijeće svoju novu zastavu. Nj. V. Kralj blagozvolio se primiti kumstva zastave, pa varoždinski sokoli za ovu svečanost pripremaju naročiti program. — Sokolskoj župi Osijek Njegovo Vel. Kralj podarilo je župsku zastavu, koja će se do godine u ljetu uz priredbu župskog sleta razviti na najsvečaniji način. — Sokolska župa Osijek održće u prvoj polovici decembra o. g. zbor svih svojih društvenih načelnika na kojem će se raspravljati o programu rada za narednu godinu.

Sjednica izvršnog odbora S. J. K.

Naredna sjednica Izvršnog odbora Sokola kraljevine Jugoslavije sazvana je za dan 14. novembra. Na dnevnom redu razna pitanja sokolske organizacije.

Konferencija sokolskih pisaca i redaktora

Uprava sokolskog Saveza sazvala je za dan 14. novembra konferenciju sokolskih pisaca i redaktora. Na toj će se konferenciji raspravljati o sokolskoj štampi u pogledu sadržine i forme s obzirom na sva sokolska i javna pitanja u Jugoslaviji i u ostalom slovenskom svijetu.

Zadrugarima i članovima Matice

Javljam zadružarima i članovima Matice, da se privodi kraju novi raspored u vođenju naših zadružnih organizacija i ostalih privredno-kulturnih ustanova, pa će se u najskorije vrijeme proširiti rad u Kninu, odakle će se voditi sva odjeljenja: upravno, reviziono, kreditno, nabavljачko-prodačko, sa dovoljnim brojem lica, da se može odazvati potrebama, koje se javljaju sa svih strana.

Sa provođenjem ove podjele u zadružnom radu, koji će moći s uspjehom rješavati sva pitanja naših zadružara, moći će se više brige posvetiti i organizaciji Matice i "Glasa", kao glavne ustanove i njenog organa za razne pravce narodnog prosjećivanja.

Isto tako razvijaće se sa pojačanim nastojanjem za naše prilike vrlo važno zdravstveno zadružarstvo.

Na ovaj način ostvaruju se naše današnje namjere i pripreme i konačno se raspodjeljuje rad Zemljoradničkog i privrednog zadružarstva (Privredni savez), Zdravstvenog zadružarstva (Zdravstveni savez) i Narodnog prosjećivanja (Privredno-kulturna matica).

Sekretarijat Matice

SJEĆAJTE SE „MATICE“ PRILOZIMA

Cirromaci za soffrom u vladichinu dvoru

Splitsko „Novo doba“, u jednom o posljednjih brojeva, donijelo je pod gorњim naslovom ovaј dopis:

Владика dalmatinski preosvešteni g. dr. Iriñej Božićević, za relativno kratko vrijeđe svog boravka na Primorju stekao je glas jednog od onih rijetkih naših ljudi, kojemu visoka kultura, crpljena na izvorima i u središtima velike zapadne civilizacije nije smetala da do kraja ostanje čovjek narodski, čovjek naše race, koji se u svom arhijastičkom radu rukovodi duhom evanđeljskim, tako lijevo oствarenim u prošlosti našeg naroda i izraženim u našim davnim narodnim običajima i predajiima, čiji je vladika i revan čuvare i odusjevlen propagator, tamo gdje ti običaji silom okolnosti današnjeg vremena popuštaju. To je preosv. vladika do sada pokazao u mnogo priroda na i u ovoj koja nam je dala povoda za ove retke.

Naime, na dan svoje krsne slave sv. apost. i evanđelista Luke episkop g. dr. Iriñe, portret rukica što ga bješe priredio svojim omijenjim gostima i poshtovaočima, na kom rukcu je preosvešteni vladika održao djeve neobično lijepe i значajne zdravице o našim vjersko-narodnim svetišnjama, o нашем starijskom ljudstvu i dushewnosti koje je današ u opasnosti, — portret tog vladika je u svom domu priredio posljenu večeru na koju je pozvao preko dvadeset naširokmašnijih lica svoje pastve iz Šibenika i naobliske okoline.

Za čovjeka od srca koji duboko osjeća bijedu malog čovjeka bilo je pravo uživanje gledati kako pregladnja sirotišta utajuje svoju glad obilnom večerom za sferom kojoj u zacheju sjeđi u ulazi visokog domaćina crkveni poglavars. Topple, očinike riječi vladichinje upućene u zdravici skromnim gostima, riječi o Hristu našvječem prijatelju malih i prevrenih koji Mu se molje i iskrreno Mu prilazve, padajuće su odista kao melem na duše prisutnih. Razumiye se nisu izostale ni gusle. Jeden mladi Črnočorač, guslar po rođenju i po predašnju, otijevaće je uz gusle nekoliko znajućih stihova i još više odusjevilo situ i razdragano sirotištu. Kad je večera svršila, po препоруци visokog domaćina, skromni gošti uvezuše sobom viškove jela da

ponesu kućama, нарочито мајке dječi svojoj, i ravio je se duboko blagodardeći svome iliidići očito hanuti ovim prijatnjim iznenadevjem.

Ovo lijevo i hrišćansko djeło preosvećenog vladile nazvalo je u gradu neobično lijepe utisak. D.

Čudan lov

Nazad nekoliko dana pošao je na ribanje neki ovomošnji ribar. Kako je more bilo blistvo tražio je u njemu kakvu oveću ribu da je ulovi ostima. Odjednom, na svoje veliko čudo, opazi na dnu mora punu vreću, pa misleći da se radi o vreći brašna ili žita, savretan pristupio je vađenju upotreblivši svu moguću opreznost da se ne razbije

Izvukavši vreću iz mora i unijevši je u lađu nemalo se je začudio, kad je u njoj, mjesto očekivanog brašna ili žita našao spise bivšeg općinskog načelnika i upravitelja. Jadni ribar se je morao razočarati kad je mjesto na brašno natrapao na spise i na pisma, ali se može tješiti zadovoljstvom da se rijetko ko može pohvaliti takvim doista čudnim lovom. Biogradanin

Dobri kokošinjaci

Ako hoćemo da podignemo dobrakokošinjac, t. j. takav, da u njemu bude u zimi toplo, a u ljetu hladno, preprećujemo se da se naprave jednostavne drvene stijene, koje treba obložiti sa sijenom ili sa mekanom slamom. To se pravi na taj način da se stijene providi na udaljenosti od 12 do 15 centimetara sa žičanom ogradićem, iza koje se onda napuni do sada stijene sijeno, mekana slama, isto tako kao i mahovina, suho lišće i slično. Da bi se izbjeglo da su ovom dijelu kokošinjaca ugnjezdili gamad treba slamu, sijeno ili drugo, što već čini obranu stijene posipati obilo sa prahom od vapna ili sa kojim drugim sredstvima koje može da otjera gamad.

Pozurite s preplatom za 1932. godinu, jer će vam biti teško kad se dvije godine sustignu. Sramota se oblijeniti i upustiti ovako jeftin list. Niko se ne može pravdati da nema čime da plati, jer mi ne tražimo od siromaha sve na jedanput.

Prestavnik vlasnika "Privredno-kulturne matice" za Sj. Dalmaciju i odgovorni urednik Lazar Matić, sekretar Matice, Štampa Nove štamperije - Šibenik. Zastupnik N. Čikato.

Književni oglasi

Svršetkom ove godine objavljaju se dvije publikacije iz života i o prilikama Sjeverne Dalmacije.

"Nova Evropa" izdaje svoj broj posvećen Šibeniku i dalmatinskoj Zagori, a to je većem dijelu Sjeverne Dalmacije.

G. Vladan Desnica preuzeo je na se dužnost, sporazumno sa Sekretarijatom Matice, da uredi jedan Sjevero-dalmatinski Magazin, sa prilozima književnog, umjetničkog, kulturnog, privrednog značenja — koji se tiču Sjeverne Dalmacije.

Svi oni koji žele saradivati u ovim pitanjima neka se obrate g. Vladanu Desnicu u Islam (Ravni Kotari), koji se nalazi na oporavku u svome selu, a ujedno sreduje materijal.

Ovaj Almanah treba da bude vjerna slika naših prilika, ustanova i organizacija i duhovnih težnja i aktivnosti naših ljudi, pa je važno da se oni, koji to osjećaju jave na vrijeme sa svojim prilozima.

Vrijeme i uvjeti izlaženja i raspačavanja javiće se naknadno.

Sekretarijat Matice.